

LEIF CARLSSON:

Skadlig, dum och onödig

Franska revolutionen var onödig, konstaterar Leif Carlsson. Terrorn var kanske nödvändig för att de som för längre eller kortare tid satt vid makten skulle sitta där. Men för att goda, kanske ädla ting, skulle främjas? Säkert ej.

Ingen kan på allvar tro att Frankrike i dag skulle ha styrts av en påstått enväldig kung om man inte halshuggit Marie Antoinette.

Valet står inte mellan det som är och det som var. Det gäller vad som skulle ha kunnat vara.

Fil lic Leif Carlsson är redaktör på Svenska Dagbladet.

Flauberts minst kända roman är rimligen *Bouvard et Pécuchet*, kanske delvis därför att den aldrig blev färdig. Dess ämne är sällsamt — en gigantisk inventering av banalitet, töntighet och stupiditet.

När de båda herrarna som nämnes i bokens titel av en slump råkas på en parksoffa i Paris står det inte på mer än en kort stund innan de börjar analysera orsakerna till den stora revolutionen, då gissningsvis femtio år gammal eller så omkring "... ils cherchaient les causes de la Révolution". Hanteringen har inte avstannat. I år har vi av känt skäl särskild anledning att erinra oss Frans G Bengtssons iakttagelse att revolutionen krävde mycket blod men sannolikt mera bläck.

Ett fenomen som väsentligt ökar möjligheten till skiftande spekulationer är självfallet Napoleon. Var han den som förrådade revolutionen, eller var han som Edmund Burke genialt insåg och förutsåg innan löjtnant Buonaparte gjort sig förnummen i större sammanhang dess logiska konsekvens; fulländare om man så vill? Och i så fall, vad har han att meddela till revolutionens belysning? Var han som Gustaf VI Adolf trodde och många med honom, det apokalyptiska vilddjuret; eller var han till äventyrs, som en del franska historiker tycks ha trott, en äkta demokrat och en varm pacifist?

Orsakerna lämnar jag därhän. Om dem vet förmodligen ingen så värst mycket mer besked än Flauberts dummerjösar; det skulle då vara Jan Myrdal. Låt mig endast i all stillsamhet erinra om att stora händelser kan ha små orsaker, särdeles ofta i krig och politik.

Men vad revolutionen än kan ha "berott" på, vad skall man tycka om den?

Var den, "nödvändig" eller ej, en av de största och värdefullaste faktorerna i historien, i släkt med kristendomens framträdande, det naturvetenskapliga genombrottet, demokratin?

Festtalare och festskrifter i oräknelig mängd kommer att göra sådant gällande. Själv vill jag gråta torra tårar.

I likhet med en ojämförligt mer insiktsfull fransman — jag vill minnas att det var Talleyrand, men kan gott minnas fel — anser jag att revolutionen var skadlig, dum och onödig. De tre orden betyder icke samma sak, men de hänger i detta fall nära ihop.

Stora händelser kan ha små orsaker, särdeles ofta i krig och politik.

Dum

Dum var den ostridigt om man närmast tänker på de filosofiska idéer som en del tänkare har tänkt sig att pinnkärnan, giljotinen, gatan och de idogt stickande amazonerna vid avlivningarna skulle förverkliga. Av personliga skäl råkar jag vara övertygad om att dess religiösa griller och amatörfunderingar var just precis det, griller rätt och slätt felaktiga; vilket som bekant inte hindrat att många av revolutionens anhängare nu och då betraktat dessa missuppfattningar som något av det centrala i det stora verket.

En liknande invändning, kanske mindre kontroversiell, kan självfallet riktas mot den grundläggande — låt vara ej praktiserade — dogmen i det världsliga: att alla föds fria och jämlika. Förmodligen finns det ingen som vid förståndets bruk betvivlar kontrarevolutionärernas klassi-

ska replik: Det är uppenbart att alla föds till totalt beroende och under ytterligt olika villkor, så i det inre som i det yttre.

Om alltså revolutionens ideologiska käpphästar är påtagligt selbrutna är det självfallet dumt att till deras fria motionerande ställa till så stort buller som 1789 ff.

Skadlig

Dessutom skadligt.

Att det är skadligt att göra väldiga ingrepp i ett samhälle, en stat, en kultur, för att främja en del ohållbara vidskepelse, även om de kallas idéer, bör väl i och för sig vara självklart. Även om idéerna rentav skulle vara någorlunda rimliga är största varsamhet påkallad. Ett mänskligt samhälle är en stor och invecklad sak, enligt konservatismens grundtanke. Den tål mycket, men bör inte i onödan belastas alltför mycket.

Särskilt gäller detta om man sätter sig in i vad som i verkligheten, blodig verklighet, ligger bakom abstrakta ord som "skada" och "belastning".

Alla som med rätta gripits av och förtvivlat inför Anne Franks öde och berättelse bör läsa Stig Strömholms underbara och svåruthärdliga novell "Rum åt gården" om ängesten hos de jagade, de gömda, de som hoppades att de var glömda, till dess . . .

Bilan rasslar rätt, stickorna klirrar sprött.

Om skräckväldet krävde tiotusen fler eller färre människoliv — avhandlingsförfattare tycks vara oense i detta som i mycket — är för mig inte alldeles intressant. Det var mer än illa nog som det var även i en minikalkyl. Varje människa har bara ett liv och en död; och varje barn endast två föräldrar.

Jag får erkänna att jag stundom känner mig illa till mods inför intellektuellt överlägsna bedömare som världsvist upplyser mig om att sådant får man räkna med . . . Dessutom är det ju så långt tillbaka . . .

Verkligen?

Hur långt borta skall det ohyggliga ske, i tid och rum, för att bli likgiltigt? Frågan kan synas emotionell, vilket den är; men den är också kronologisk och aritmetisk.

Innebär denna hjärtnupenhet inför livdömdas blod (även Robespierres) och föräldralösas gråt att jag anser att dödande aldrig kan försvaras? Självfallet ej; i allt fall måste varje officer svara så.

Onödig

Dock endast det nödvändiga dödandet. Var terrorn nödvändig? Kanske – för att de som för längre eller kortare tid satt vid makten skulle sitta där.

Men för att goda, kanske ädla ting, skulle främjas?

Säkert ej.

Ingen kan på allvar tro att Frankrike i

dag skulle ha styrts av en påstått enväldig kung, om man inte hade huggit huvudet av Marie Antoinette, elegant men säkert ångestfullt darrande. Ingen tror att grevar och baroner i dag suttit i stället för direktörer och fackförbundsordförande, i Frankrike eller Sverige.

Att det är skadligt att göra väldiga ingrepp i ett samhälle, en stat, en kultur bör väl i och för sig vara självklart.

Knepet att påpeka det självklara, att det inte heller hade varit bra att låta allt bli vid det gamla är välkänt, men alltid en bluff.

Estland, Polen, Rumänien är goda exempel. Valet står inte mellan det som är och det som var. Det gäller vad som skulle ha kunnat vara.

Den stora revolutionen, med dess följd i tid och rum, till Finland och Moskva, var onödig.

Pärmar för inbindning av årgång 1988

kan rekvireras från Svensk Tidskrifts expedition, tel 08-667 59 55, eller genom insättning av kronor 70:- på postgiro 7 27 44-6.